

Інститут археології НАН України
Буковинський центр археологічних досліджень
при Чернівецькому національному університеті
імені Юрія Федьковича
Кафедра етнології, античної та середньовічної історії
Чернівецький обласний краєзнавчий музей

ТЕЗИ

Міжнародної наукової конференції
„Східноєвропейські старожитності в добу середньовіччя”,
присвяченої 90-річчю з дня народження видатного вітчизняного
археолога Б.О. Тимошука
Чернівці, 10-11 квітня 2009 р.

Чернівці 2009

Інститут археології НАН України
Буковинський центр археологічних досліджень
при Чернівецькому національному університеті
імені Юрія Федьковича
Кафедра етнології, античної та середньовічної історії
Чернівецький обласний краєзнавчий музей

ТЕЗИ

**Міжнародної наукової конференції
„Східноєвропейські старожитності в добу середньовіччя”,
присвяченої 90-річчю з дня народження видатного
вітчизняного археолога Б.О. Тимощука**

Чернівці, 10-11 квітня 2009 р.

Чернівці
Зелена Буковина
2009

предметами розмістили ряд діорам та інших допоміжних матеріалів. У двох наступних експозиційних залах розміщено експозицію „Буковина – стародавня слов'янська земля”, яка стала поєднанням експозиційних комплексів з оригінальних предметів, з допоміжними матеріалами: муляжами, текстами, малюнками та діорамами. У хронологічному відношенні зали охоплювали період з появи у краї людини до середини XIII ст. Створена у 60-х роках експозиція закріпила результати наукових досліджень, в тому числі проведених Б.Тимощуком з історії слов'ян на території Буковини. Фактично ця експозиція незначним чином доповнювалася у 70 – 80-х рр. XX ст. і, служачи зразком для створюваних у районних центрах області та селах громадських музеїв, діяла до початку 90-х рр. XX ст.

Погоральський Ярослав (Львів)

ЖИТЛА X– ПОЧ. XI СТ. ІЗ ВОДОДІЛУ ДНІСТРА, СЯНУ І ЗАХІДНОГО БУГУ

У X–XI ст. в східних слов'ян відбуваються складні етнополітичні та соціально-економічні процеси, які характеризують формування державних структур та перехід від культури типу Луки-Райковецької до старожитностей доби Київської Русі.

Вивчення середньовічних житлових комплексів X–XI ст. з різними типами опалювальних споруд, виявлених в межах кількох десятків кілометрів на пам'ятках вододілу Дністра, Сяну і Західного Бугу (геоморфологічні райони Розточчя і Надсяння), дає цікаві перспективи для дослідження матеріальної культури середньовічного населення Перемишльської землі. Житла в цьому регіоні були виявлені експедиціями під керівництвом О. Ратича (Судова Вишня), В. Шишака (Добростани, Рокитне, Завадів), В. Петегрича (Черчик-II) та автора (Черчик-I, Рокитне).

Під час досліджень виявлені два типи жител з опалювальними спорудами у вигляді печей-кам'янок і глинобитних печей. Житла з печами-кам'янками виявлені на городищах Розточчя у Добростанах, Рокитному і Завадові. Площа споруд становила 11,5–16 м², при розмірах печей 0,80–1,00×1,0–1,5 м. Житло X ст. із піччю-кам'янкою з подібними параметрами виявлено також на городищі в Щєбрешині (над р. Вепр у Центральному Розточчі, Польща).

Житла з глиняними печами зафіксовані на поселеннях суміжного із Розточчям Східного Надсяння біля с. Черчик та на городищі в Судовій Вишні. На двох поселеннях біля Черчика, виявлено 7 жител з котлованами, викопаними у супісках, площею 11,2–15,2 м². Печі із середніми розмірами 1,0×1,0 м, споруджені з глини, можливо їх складовими елементами були залізні шлаки, виявлені як в стінках опалювальних споруд, так і в заповненні паливних камер. Водночас на розташованому неподалік синхронному городищі Судова Вишня-I виявлено і кам'янки, і глинобитні печі.

Спостереження за локалізацією печей у житлах та напрямками їх устя дозволяють стверджувати, що крім врахування сторін світу, визначальними факторами у просторовій орієнтації жител на поселеннях була мікротопографія

ділянки, а також залежність від розташування синхронних житлових комплексів. Саме ці ознаки впливали на планіграфію поселень.

Загалом поширеною є думка, що на рубежі I–II тис. печі-кам'янки були характерними для Прикарпаття, натомість глинобитні – для Волині, що стало також підставою відносити різні типи опалювальних споруд до ареалів розселення хорватів та бужан (волинян) відповідно. Проаналізовані вище житлові комплекси на суміжних територіях Розточчя і Надсяння вносять певні уточнення щодо цього питання. Причини такого явища чітко встановити наразі важко, однак можемо висловити кілька припущень: 1) порубіжний характер регіону визначив змішання традицій житлового будівництва; 2) глиняні печі могли носити виробничий характер (що засвідчують знахідки залізних шлаків), однак типові для житлових споруд параметри, розташування печей і відсутність кераміки з виразними слідами використання у залізоробному виробництві все ж більше свідчить про їх житлове використання. Тому спорудження глиняних печей в ареалі поширення кам'янок можливо слід пояснити наявністю того чи іншого матеріалу для спорудження опалювальних пристроїв в конкретному мікрорегіоні, а не етнокультурною відмінністю населення цих пам'яток.

Семенюк Олександра (Чернівці)

**ВИВЧЕННЯ СТАРОЖИТНОСТЕЙ СЛОВ'ЯН
У ПРАЦЯХ І.БОРКОВСЬКОГО**

Визначною прикметою сьогодення є повернення Україні її культурної та наукової спадщини, ознайомлення широкого загалу країни з діяльністю багатьох синів і дочок української землі. Із різних причин, переважно політичного характеру, їх імена на батьківщині були маловідомі.

Саме до числа таких „забутих” українців відноситься й постать Івана Борковського (1897-1976 рр.). Українець за походженням, він став одним із провідних європейських археологів та справедливо отримав світове визнання. Народився І.І.Борковський 8.09.1887 р. в с.Чортівець на Городенківщині. В багатодітній сім'ї службовця І. Борковського та М. Борковської. Очевидно, в тому ж селі закінчив початкову школу. Пізніше навчався у семінарському (ремісничому) училищі в м. Станіславові (тепер м. Івано-Франківськ). З початком Першої світової війни вступив до австро-угорської армії. Згодом став стрільцем Української Галицької армії. Пізніше був інтернований на території Чехословаччини. У 1922 р. він поступав на філософський факультет Карлового університету в Празі. Після його закінчення працює в різних установах археологом. В 1928-1929 рр. І. Борковський підготував і захистив дисертацію на тему „Про походження культури шнурової кераміки”. Згодом він стає дослідником Празького граду.

Багато уваги науковець приділяв і вивченням найдавніших етапів історичного розвитку слов'ян. Результати своїх спостережень він опублікував у праці „Старослов'янська кераміка у Середній Європі (дослідження до початків слов'янських культур)”, яка побачила світ у 1940 р. Вивчену групу кераміки І.Борковський запропонував називати „празьким типом”. Його спостереження